

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

DOI 10.32626/2309-2254.2023-41.97-113

УДК 94-051(437+44)«13»:929.731

ЛІХТЕЙ Ігор – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби ДВНЗ «Ужгородський національний університет», пл. Народна, 3, м. Ужгород, індекс 88000, Україна (ihor.likhtei@uzhnu.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5458-7252>

ЛІХТЕЙ Ігор – Candidate of Science in History, Associate Professor, Head of the Department of Antiquity, Middle Ages and History of Ukraine before the modern age, Uzhhorod National University, 3, Narodna Square, Uzhhorod, index 88000, Ukraine (ihor.likhtei@uzhnu.edu.ua)

Бібліографічний опис статті: Ліхтей, І. (2023). Дипломатична місія чеського короля Вацлава II до французького монарха Філіппа IV Красивого на початку XIV ст. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історичні науки*, (41), 97–113.

ДИПЛОМАТИЧНА МІСІЯ ЧЕСЬКОГО КОРОЛЯ ВАЦЛАВА II ДО ФРАНЦУЗЬКОГО МОНАРХА ФІЛІППА IV КРАСИВОГО НА ПОЧАТКУ XIV ст.

Анотація. *Мета статті* – розкрити передумови і простежити хід організації чеським королем Вацлавом II дипломатичної місії до Франції задля укладення союзної угоди з тамтешнім монархом Філіппом IV Красивим з династії Капетингів, спрямованої проти папи Боніфація VIII та німецького правителя Альбрехта I Габсбурга. **Методологічною основою роботи** є принципи історизму, об'єктивності й наукової достовірності. Використано історико-системний та аналітичний методи. Дослідження підготовлено на основі аналізу джерел. Ідеться про документи чеського дипломатарію, а також про аннали й хроніки, які велися в Празі та в окремих регіонах Священної Римської імперії. Закцентовано на працях провідних чеських та німецьких науковців з окресленої проблематики. **Наукова новизна** полягає в докладному висвітленні передумов організації чеським королем Вацлавом II дипломатичної місії до французького короля Філіппа IV Красивого, з'ясуванні її мети та ймовірних причин фіаско цієї акції. **Висновки.** В особі французького монарха Вацлав II сподівався знайти надійного союзника, який зміг би надати йому допомогу у протистоянні з папою Боніфацієм VIII та німецьким королем Альбрехтом I Габсбургом. Однак усі намагання Вацлава II зблизитися з Філіппом IV Красивим не увінчалися успіхом. Причину невдачі слід шукати в тому, що Філіпп IV Красивий зумів власними силами розправитися з

папою, а боротьбу проти Альбрехта I Габсбурга не вважав пріоритетною. Хоча відносини між німецьким і французьким королями й стали прохолодними, остаточної межі, однак, перейдено не було. На позицію Філіппа IV Красивого могли вплинути і родинні стосунки Капетингів із представниками неаполітанської гілки династії Анжу, кандидат від якої претендував на угорський трон. Так чи інакше, але місія до Філіппа IV Красивого залишилася незавершеною, союзу між Чеським королівством і Францією, якого так прагнув Вацлав II, укладено не було.

Ключові слова: Чеське королівство, Угорське королівство, Священна Римська імперія, Вацлав II Пришеслович, Вацлав III Пришеслович, папа Боніфацій VIII, Філіпп IV Красивий, Альбрехт I Габсбург.

DIPLOMATIC MISSION OF THE CZECH KING VASLAV II TO THE FRENCH MONARCH PHILIP IV THE HANDSOME

Abstract. *The purpose of the scientific study is to reveal the preconditions and to trace the progress of diplomatic mission organization of the Czech King Václav II to France in order to conclude an alliance agreement with the local monarch Philip IV the Handsome from the Capeting dynasty, directed against the pope Boniface VIII and the German ruler Albrecht I Habsburg. The methodological basis of the work is the principles of historicism, objectivity and scientific credibility. Historical-systemic and analytical methods have been used. The research was prepared on the basis of analysis of sources. It is about documents of the Czech diplomatic mission, as well as about the annals and chronicles that were kept in Prague and in certain regions of the Holy Roman Empire. It's focused on works of leading Czech and German scientists on the outlined issues. The scientific novelty consists in the detailed clearing up of preconditions of the diplomatic mission organization of the Czech King Václav II to the French king Philip IV the Handsome, clarifying its purpose and probable reasons of fiasco of the action. Conclusions.* *Vaclav II hoped to find a reliable ally in person of the French monarch who would be able to provide him with assistance in his confrontation with Pope Boniface VIII and German King Albrecht I Habsburg. However, all efforts of Vaclav II to get closer to Philip IV the Handsome failed. The reason of the failure should be sought in the fact that Philip IV the Handsome managed to deal with the pope on his own, and the fight against Albrecht I Habsburg he did not consider his priority. Although the relationship between German and French kings became cool, however the final line was not passed. The position of Philip IV the Handsome could be influenced by family relations of the Capetings with the Neapolitan line of the Anjou family, whose representative claimed the Hungarian throne. One way or another, but the mission to Philip IV the Handsome remained unfinished, the alliance between the Czech kingdom and France, which Vaclav II so longed for, was not concluded.*

Key words: Czech Kingdom, Hungarian Kingdom, Sacred Roman Empire, Vaclav II Prshemyslovych, Vaclav III Prshemyslovych, Pope Boniface VIII, Philip IV the Handsome, Albrecht I Habsburg.

Постановка проблеми. За правління Вацлава II (1283-1305) Чеське королівство стало відігравати провідну роль у Центральній Європі. Престиж Вацлава II як монарха зміцнів також у зв'язку з його вступом восени 1300 р. на польський трон та зі здобуттям ним угорської королівської корони для свого єдиного сина – Вацлава III. Спадкоємець з'явився на світ 6 жовтня 1289 р.

Йому не виповнилося ще й 10-ти літ, коли прозорливий батько уже підібрав для нього вигідну партію: нареченою Вацлава III стала принцеса Ержибет, що була єдиною донькою угорського короля Андраша III (1290-1301). Як відомо, 12 лютого 1298 р. відбулася церемонія заручин Вацлава III з Ержибет (Maráz, 2007, s. 31). Не минуло й трьох літ, як король Андраш III помер. Це сталося 14 січня 1301 р. Його смерть поклала край династії Арпадовичів по чоловічій лінії. В другій половині травня 1301 р. у Буді відбулося засідання угорського сейму, який визнав Вацлава III основним претендентом на корону св. Іштвана. Як наслідок, 27 серпня 1301 р. у місті Секешфегервар Вацлава III було короновано: він зійшов на трон як Ласло V. (Petra Žitavského kronika Zbraslavská, 1884, p. 84; Zbraslavská kronika. Chronicon aulae regiae, 1976, s. 121; Perniš, 2004, s. 32–39; Vaníček, 2002, s. 461).

Щоправда, на той час угорці вже мали свого правителя: у травні 1301 р. Естергомський архієпископ Грегор спішно коронував представника неаполітанської гілки династії Анжу – Карла Роберта. Та оскільки місто Естергом утримували супротивники Карла Роберта, то коронаційний обряд було проведено десь у полі, за межами архієпископської резиденції. Крім того, Грегор не мав справжніх королівських інсигній, а тому голову Карла Роберта було увінчано нашвидкуруч виготовленою діадемою, тож цей акт багатьма угорськими магнатами сприймався неоднозначно (Perniš, 2004, s. 34). Та й Естергом не був тим містом, де традиційно проходив цей обряд. Відповідно до усталеного звичаю, коронація угорських королів відбувалася в Секешфегерварі.

Тому більшість представників угорської знаті не сприйняла кандидатуру Карла Роберта. Ба більше, заохочена багатими підношеннями від Вацлава II, стала на бік його сина. Слід, однак, додати, що Вацлав III (Ласло V) ніколи не був повновладним правителем усієї Угорщини. Його володарювання поширювалося лише на частину земель сучасної Словаччини, на західноугорські комітати, міста Шопронь і Буду з їх околицями. У Буді знаходилася й резиденція Ласла V. Через юний вік король не був здатен приймати самостійні та зважені рішення, тож він передусім вершив волю свого батька та прислухався до порад найближчого оточення (Maráz, 2007, s. 37).

Уперше в історії Угорщини королівський трон посів чеський принц, представник династії Пршемисловичів. Сучасників найбільше здивувало те, що угорську корону йому вдалося здобути без війни і крові. За цією перемогою всі, звичайно, бачили короля Вацлава II, котрий у винятково стислі строки зумів об'єднати під своєю владою значну частину Центральної Європи. Тогочасним хроністам, правителям сусідніх держав та, власне, всім, хто пильно стежив за чеською зовнішньою політикою, Вацлав II здавався успішним монархом. Адже зосередити три великі королівства в руках однієї династії не вдавалося, мабуть, жодному володареві тогочасного християнського світу. Тому й не дивно, що у Вацлава II та його сина, який після коронації в Секешфегерварі перебрався до Буди, знайшлося

чимало заздрісників, що плели проти них інтриги. Між ними особливо небезпечними були двоє: папа Боніфаций VIII (1294-1303), котрий мав такий вплив, що посередництвом церкви міг втручатися у внутрішні справи не лише Угорщини, та німецький король Альбрехт I Габсбург (1298-1308). Їхній коаліції Вацлав II прагнув протиставити союз із Францією.

Аналіз джерел та останні дослідження. З початком XXI ст. у чеській історіографії з'явилася низка узагальнюючих праць, у яких розглядається діяльність Вацлава II щодо посилення свого впливу в Центральній Європі на завершальному етапі правління. Йдеться про монографічні студії В. Ванічека (Vaníček, 2002), К. Харватової (Charvátová, 2007), Л. Яна (Jan, 2015) та Й. Жемлічки (Žemlička, 2020). У контексті аналізу зовнішньополітичної активності Вацлава II згадані автори приділяють увагу і його намаганням налагодити союзні відносини з Філіппом IV Красивим. Щоправда, в поглядах деяких дослідників спостерігаються розходження щодо датування тих чи інших подій.

Мета статті – розкрити передумови і простежити хід організації чеським королем Вацлавом II дипломатичної місії у Францію задля укладення союзної угоди з тамтешнім монархом Філіппом IV Красивим, спрямованої проти папи Боніфация VIII та німецького правителя Альбрехта I Габсбурга.

Виклад основного матеріалу. Ще в 1301 р. Боніфаций VIII скасував виборче право угорської знаті, мотивуючи це тим, що нібито Угорщина є леном престолу св. Петра. Відтак в енциклопедії «Spectator omnium» від 31 травня 1303 р. Боніфаций VIII визнав законними спадкоємцями Угорського королівства Карла Роберта та його бабусю – неаполітанську королеву Марію (Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae, 1882, nr. 1964, p. 843–846; Vaníček, 2002, s. 462, Segeš, 2003, s. 135; Jan, 2015, s. 332–333). Невдовзі понтифік пригрозив усім, хто збирався й надалі виступати проти утвердження в Угорщині влади представника Анжуйської династії. Залякування Боніфациєм VIII прихильників Пршемисловичів в Угорщині з обіцянкою піддати їх анафемі, тиск на місцевий клір і підкуп угорських баронів з боку Анжу насправді посприяли значній перевазі Карла Роберта. Папа звернувся також до Альбрехта I Габсбурга з проханням надати допомогу молодому анжуйському принцу (Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae, 1882, nr. 1965, p. 846).

Незадовго до цього, навесні 1303 р., після тривалих вагань і переговорів папа нарешті визнав Альбрехта I Габсбурга німецьким королем, хоча той посів трон ще 24 серпня 1298 р. Проте тоді Боніфаций VIII відмовив Альбрехтові I Габсбургові у визнанні. Приводом послужило те, що Альбрехт I Габсбург нібито вбив під час рицарської сутички свого попередника Адольфа Нассау (1292-1298) і таким чином став королем. Водночас, Боніфаций VIII був незадоволений тією підтримкою, яку Альбрехт I Габсбург надавав євреям, які зазнавали гонінь з боку папства.

Та особливо дошкуляло Боніфацієві VIII те, що Альбрехт I Габсбург уклав союз із французьким королем Філіппом IV Красивим (1285-1314), котрий активно виступав проти теократичної концепції папської влади, а також поділяв його вільнодумні погляди на церкву та її права. Під час однієї зустрічі 1299 р., на якій були присутні й деякі курфюрсти, стало відомо про таємний план Альбрехта: втримати королівську корону як спадкову власність. Йшлося про шлюб Альбрехтового сина Рудольфа з сестрою Філіппа IV Красивого. Після коронації Альбрехта імператорською короною його сина Рудольфа мали обрати німецьким королем і він повинен був отримати у володіння графство Арелат (Jäger, 1887, p. 370–371).

На межі 1295-1296 рр. між Римом і Францією став визрівати конфлікт, головна причина якого полягала у фінансових питаннях. Активізація зовнішньої політики спонукала Філіппа IV Красивого обкласти податком і французьке духовенство. Реагуючи на скаргу окремих французьких єпископів, Боніфацій VIII видав 24 (25) лютого 1296 р. буллу «Clericis laicos», відповідно до постулатів якої підлягали відлученню від церкви як клірики, що погоджувалися платити податок без дозволу папи, так і миряни, які його мали збирати. Найбільш важкого удару папська булла завдала Філіппові IV Красивому, який для своїх походів у Фландрію та воєн з Англією потребував матеріальної допомоги з боку духовенства і через своє безгрошів'я був змушений навіть вдаватися до фальшування монети. У відповідь Філіпп IV Красивий у серпні 1296 р. заборонив вивозити з Франції до Римугроші та різного роду коштовності, зібрані як церковна десятина, що, в свою чергу, неабияк позначилося на прибутках папи, тож йому довелося змиритися із ситуацією. Буллою «Etsi de statu» від 31 липня 1297 р. Боніфацій VIII надавав правителєві право в разі потреби та для захисту королівства обкладати духовенство податками, щоправда «після поради з римським первосвященником» (Gregorovius, 1897, p. 572; Špirko, 1943, s. 8; Drška, 2004, s. 280–281).

У 1301 р. почався новий виток ескалації конфлікту між Боніфацієм VIII та Філіппом IV. Папа, якого ніколи не полишала думка щодо організації нового хрестового походу, уповноважив Пам'єрського єпископа Бернарда Сайссета, щоб той в якості легата звернувся до французького короля з проханням по допомогу. Прелат, однак, належав до королівських супротивників, і тому надання саме йому таких повноважень не було вдалим вибором, бо могло сприйнятися як провокація. Та й Сайсет, очевидно, не усвідомлював уповні, наскільки делікатним є його доручення, бо під час аудієнції спересердя сказав королю, що якби той не притримував прибутки з вакантних церковних пробств, деканатів і приходів, то Рим мав би для хрестового походу, принаймні з Франції, достатньо коштів. Самовпевнений і самозакоханий король не зміг стримати гніву і 12 липня 1301 р. викликав єпископа як свого підданого, аби той відповів за такі слова і вчинки. Королівська рада, яка зібралася 24 жовтня 1301 р. в Санлісі, звинуватила папського легата у зраді батьківщини і кинула нещасного до в'язниці.

У відповідь Боніфачії VIII 4 (5) грудня 1301 р. звернувся до Філіппа IV Красивого з буллою «Ausculta fili», яка викликала невдоволення у всій Франції. Римський понтифік звинуватив Філіппа IV Красивого в тиранічному правлінні та фальшуванні монети, картав його за наругу над правами церкви, наголошував, що тільки папа має від Бога абсолютну владу над усіма королями й королівствами. Папа запрошував французьке духовенство прибути 1 листопада 1302 р. до Рима на собор для вирішення питання про реформування королівства та виправлення негідної поведінки Філіппа IV Красивого. На цей раз понтифік насправді зайшов надто далеко і задав тон важливій суперечці загальної масштабу – конфронтації національної монархії з християнським універсалізмом. Папа присвоїв собі право виправдовувати чи, навпаки, піддавати прокляттю суверенну світську владу, незважаючи на те, здійснюється вона нечесним способом чи ні (Villani's Chronicle, 1906, p. 344–345; Gregorovius, 1897, p. 572–573; Drška, 2004, s. 281; Francouzští králové, 2003, s. 208–209).

Король Філіпп IV досконало знав усі тонкощі куріальної політики і в суперечці з Боніфачієм VIII опирався на своїх легістів з південної Франції, серед яких найбільш відомий був Гійом де Ногаре. Французький володар також сподівався на підтримку впливового італійського аристократичного роду Колонна. Річ у тім, що посівши Апостольський престол, Боніфачії VIII віддав усі ключові посади в управлінні Папської держави членам родини Гаєтані (Каєтані), до якої належав, і таким чином зробив рід Колонни своїм смертельним ворогом. Суперечка дійшла до того, що в 1297 р. римський понтифік прокляв та відлучив від церкви двох представників роду Колонна – кардиналів Джакомо і П'єтро Колонна, які звинувачували папу в симонії, nepotизмі й деспотичному стилі правління. Організований Боніфачієм VIII «хрестовий похід» проти представників роду Колонна, які не визнали анафему, зруйнував дощенту твердиню цього роду – замок Палестрину (1298 р.). Найбільш видатні представники роду Колонна втекли за кордон, де стали активно плести інтриги проти ненависного їм Боніфачія VIII. Так, обидва кардинали Джакомо і П'єтро Колонна згодом знайшли підтримку і прихисток у Франції (Gregorovius, 1897, p. 541–556; Špirko J. Cirkevne dejiny, s. 7).

Папська булла неабияк розлютила Філіппа IV й 11 лютого 1302 р. її публічно спалили в соборі Паризької Богоматері (Нотр-Дам-де-Парі), а легата вигнали з країни з ганьбою. Французькому ж кліру Філіпп IV своїм указом заборонив їхати на собор. Відтак король та його головний радник Гійом де Ногаре зуміли налаштувати громадську думку проти папи. Вони розповсюдили підроблену папську буллу, принизливу для французів, і 10 квітня 1302 р. в соборі Паризької Богоматері зібрали на нараду представників трьох станів – ричарства, духовенства і містян, які підтримали дії Філіппа IV Красивого та вдалися до різких нападок на адресу римського понтифіка. Зібрання стало прообразом органу станового представництва, за яким у Франції утвердилася назва Генеральні штати (Continuatio Weichardi de Polhaim, 1851, p. 815; Villani's

Chronicle, 1906, p. 345; Gregorovius, 1897, p. 573–574; Лінч, 1994, с. 415–416; Drška, 2004, s. 282; Francouzští králové, 2003, s. 209–210).

У відповідь на всі звинувачення з боку Філіппа IV Красивого і його оточення папа висунув та обґрунтував ідею влади й авторитету церкви. 18 листопада 1302 р. на скликаному в Латеранському палаці соборі у присутності вищих ієрархів він оприлюднив буллу «Unam sanktam», у якій, спираючись на теологічні та юридичні аргументи, обґрунтував положення про необмежену папську владу, а ідею єдності між папою і церквою проголосив за догмат. Навіть у сфері світських справ папа має першість, «якщо земна влада помиляється». З булли випливало, що кожний християнин західного обряду по суті повинен підкорятися папі (Бедуел, 2000, с. 91; Gregorovius, 1897, p. 574–575; Špirko, 1943, s. 10; Drška, 2004, s. 282–283).

У той час, коли конфлікт між Філіппом IV та Боніфацієм VIII набував обертів, Альбрехт I Габсбург всіляко догоджав папі. Хоча папська курія продовжувала зневажливо ставитися до нього, він невпинно переконував її у своїй відданості. І це попри те, що в 1302 р. Альбрехт I зумів здобути перемогу над трьома духовними курфюрстами та Рейнським пфальцграфом Рудольфом, а отже, видавалося безпідставним і надалі демонстративно наголошувати на своїй підлеглості престолу св. Петра. Німецький король готовий був піти на значні поступки, аби тільки досягти порозуміння з папою та отримати шанси на імператорську корону. І тільки весною 1303 р., після тривалих переговорів, Альбрехт I Габсбург і Боніфацій VIII нарешті досягли згоди.

Результат перемовин було оприлюднено 30 квітня 1303 р. на засіданні папської консисторії, участь у якому взяли й Альбрехтові посланці. Засідання відкрив Боніфацій VIII, який у своїй промові знову досить гостро акцентував увагу на вищості папської влади як над імператорською, так і над королівською. За собою римський понтифік залишив право у разі потреби поширити імператорську владу й на інші народи. Щодо Альбрехта I Габсбурга, який, мовляв, був «раніше засліплений зухвалістю й необізнаністю», то папа не вдався до суворих заходів, але примирливо виправив усі недоліки Альбрехтового обрання і все-таки публічно визнав його королівський титул. При цьому папа прийшов до висновку, що римсько-німецькому імператорові повинен підпорядковуватися також і французький король (Krieger, 2003, s. 89; Jan, 2015, s. 325–326).

За таку заяву Альбрехтові I Габсбургові довелося дорого заплатити. Він не лише зобов'язався розірвати союз із Францією, але пообіцяв також упродовж наступних п'яти років призначати імперських вікаріїв у Ломбардії й Тоскані тільки зі згоди папи. Крім того, 13 липня 1303 р. Альбрехтові посланці були змушені від імені свого володаря скласти перед Боніфацієм VIII клятву вірності. Зміст присяги виразно відрізнявся від тієї обіцянки, яка до цього часу зазвичай давалася перед імператорською коронацією, і фактично нагадувала службову присягу сановника Папської держави. Король загалом погодився з тим, щоб римсько-німецький імператор був опущений до рівня слу-

ги і безпосереднього підданого папи (Krieger, 2003, s. 90; Vaníček, 2002, s. 464; Jan, 2015, s. 326).

Отже, заради легітимності своєї влади Альбрехтові I Габсбургові довелося визнати зверхність престолу св. Петра над владою імператора. Таких значних поступок на користь паської курії не робив жоден німецький володар. Зі свого боку, поступаючись папі, Альбрехт I Габсбург мав надію, що з часом його владу успадкує хтось із його синів, а Боніфацій VIII не перешкоджатиме цьому. Цікаво, що німецький учений Карл-Фрідріх Крієгер схиляється до думки, що власну підлеглість папі Альбрехт I Габсбург насправді розглядав як продуманий маневр, а отже, не збирався визнавати таку залежність. Тому васальну присягу посланців Альбрехта I папській курії не варто сприймати як вияв слабкості німецького монарха (Krieger, 2003, s. 90).

Домовленість між Боніфацієм VIII та Альбрехтом I Габсбургом була направлена передусім проти французького монарха Філіпп IV Красивого, з яким понтифік ворогував, а відтак і проти того, аби на угорському троні утвердилися Пршемисловичі. Натомість Альбрехта I Габсбурга обурювало те, що на східних рубежах його володінь може сформуватися потужна конфедерація у складі Чеського, Польського та Угорського королівств, яка залізним кільцем стискатиме альпійські землі Габсбургів. Отже, німецький король і папа, які презентували дві потужні сили тогочасної Європи, згуртувалися проти західних і східних сусідів, позаяк вважали їх небезпечними.

Зі свого боку Вацлав II також шукав надійного союзника, об'єднавшись із яким можна було б виступити проти альянсу Боніфація VIII та німецького короля. Очевидно, що таким партнером міг стати французький монарх Філіпп IV Красивий. Бо ж для Французької держави, як, зрештою, й для Чеського королівства, папсько-габсбурзька угода несли серйозну загрозу. Адже, як відомо, найбільш непримиримим ворогом Боніфація VIII на той час був Філіпп IV Красивий.

Тому Вацлав II, очевидно, і вирішив шукати підтримку саме при дворі Філіппа IV Красивого, хоча деякі члени чеської королівської ради і відраджували свого володаря від такого вчинку. Та Вацлав II стояв на своєму. Тогочасний хроніст Отакар Штирійський, який коментує наміри чеського короля укласти союз із Францією, при цьому відзначає, що, звинувачуючи німецького короля і папу в отриманні ними влади незаконним шляхом, Вацлав II сказав: «Якщо тоді разом з королем французьким виступлю проти обох облудних чільників християнства, не знаю, чи хтось нам обом, найбагатшим правителям у християнському світі, взагалі міг би наважитися протистояти»: *sô weiz ich ninder anderswâ / zwêne kunige alsô rîche / als ich und der von Francriche / wer möht uns beiden widerstreben?* (Deutsche Chroniken, 1893, st. 79765, s. 1047).

Перші контакти з Французьким королівством Вацлав II нав'язав, очевидно, ще десь на початку 1303 р. ініціатором такого кроку був базельський єпископ і Вацлавів канцлер Петер фон Аспельт (бл. 1240/1245 – 5.VI.1320). Він, ма-

буть, і встановив дипломатичні відносини між Чеським та Французьким королівствами. Ймовірно, десь наприкінці травня 1303 р. Вацлав II відрядив Філіппові IV Красивому проєкт договору, який не тільки був спрямований проти Альбрехта I Габсбурга, але й передбачав надання підтримки Франції у боротьбі з Боніфацієм VIII. Документ заперечував законність прав Альбрехта I Габсбурга на німецький королівський трон і засвідчував політичну волю щодо розправи над ним. Задля цього чеський правитель повинен був зібрати за 100 тис. марок срібла празької ваги військо з Тевтонії (північнонімецького регіону), а король Філіпп IV Красивий – з Алеманії (південно-західна Німеччина) (Codex juris Bohemici, 1867, р. 441–442; Dvořáčková-Malá, 2006, s. 27–29; Ліхтей, 2010, с. 58–60). Дослідник Йозеф Шуста переконалий, що посередником у цих перемовинах був граф Теобальд фон Пфірт, позаяк його маєтки опинилися під загрозою габсбурзької експансії (Šusta, 2001, s. 383–384).

Чеський король повинен був рахуватися з тим, що роздобути таку суму буде не так просто. Про це свідчить той факт, що Вацлав II негайно взявся шукати фінансові засоби. Його союзниками в цей нелегкий час стають бранденбурзькі маркграфи з династії Асканіїв. Їм Вацлав II передав у володіння під заставу в сумі 50 тисяч марок Мейсенське маркграфство і гірниче місто Фрайберг (Malá-Dvořáčková, 2005, s. 154; Šusta, 2001, s. 616; Vaníček, 2002, s. 466; Hádek, 2006, s. 110).

З огляду на те, що текст угоди, який зберігся, відомий нам лише зі збірника формул, нез'ясованим є питання, чи, власне, саме в такому варіанті його було надіслано й Філіппові IV Красивому. Недипломатично гостре формулювання, на думку К. Харватової, радше свідчить про те, що документ, яким ми оперуємо, є лише проєктом, підготовленим у канцелярії чеського короля, тоді як до Франції було надіслано більш поміркований варіант (Charvátová, 2007, s. 197).

Однак очільник Французького королівства на виклик Вацлава II не реагував. На жаль, джерела не дають можливість з'ясувати причини такої поведінки Філіппа IV Красивого. На його позицію могли вплинути як родинні стосунки Капетингів із предстаниками неаполітанської гілки династії Анжу, кандидат від якої претендував на угорський трон, так і те, що французький монарх, на відміну від Вацлава II, не вважав пріоритетною боротьбу проти німецького короля. Головним ворогом для нього залишався Боніфацій VIII (Žemlička, 2020, s. 296). Стриманість Франції щодо цього питання можна зрозуміти, якщо взяти до уваги, що угода була запропонована саме тоді, коли ворожнеча між Боніфацієм VIII і Філіппом IV Красивим сягнула апогею. На зібранні королівської ради Франції 12 березня 1303 року було прийнято рішення, відповідно до якого церковний собор мав засудити понтифіка як злочинця і розпочати проти нього процес абдикації (зречення сану) (Vaníček, 2002, s. 467).

У квітні 1303 р. Боніфацій VIII прийняв рішення про відлучення французького короля від церкви. До Франції було відряджено спеціального легата, який мав або домогтися визнання Філіппом IV Красивим папської суп-

рематії (зверхності), або забезпечити прийняття папського рішення щодо його відлучення. Однак французькі легісти не здавалися і вперто боронили інтереси свого володаря.

Спільне засідання баронів та прелатів, що відбулося 13 червня 1303 р. у Луврі, прийняло 29 статей, підготовлених легістом Гійомом де Плазіаком і спрямованих проти Боніфація VIII, а також уповноважило короля апелювати до Вселенського церковного собору. В результаті, суперечка набула радикального забарвлення з обох сторін і наріжним каменем стало питання забезпечення прав світської держави проти церковного універсалізму. На думку Гійома де Ногаре та інших радників король мав довести суперечку з папою до цілковитої перемоги. Стержнем подальших дій мав стати принцип, що папа – еретик, і з допомогою церковного собору його потрібно негайно усунути від влади. На таку пропозицію пристало більшість кліру, світських станів та університету. Таким чином, папа вступив у конфронтацію з усім Французьким королівством (Gregorovius, 1897, p. 575–576; c. 960; Drška, 2004, s. 283).

Однак Боніфацій VIII не бажав відступати. Разом зі своїми кардиналами він подався в Ананью, щоб підготувати акт відлучення Філіппа IV Красивого від церкви і, відповідно, анулювати клятву вірності, яку давали йому васали. Анафему мали проголосити 8 вересня 1303 року. Та за день до цих подій канцлер французького короля Гійом де Ногаре з допомогою римських аристократів, на чолі яких стояв Счіарра (Шіарра) Колонна, напав на Боніфація VIII. У палаці папи сталося неочікуване кровопролитне збройне зіткнення з оточенням Боніфація VIII. В результаті, загинув вікарій архієпископа Естергомського Гергей, який на той час перебував тут у складі делегації угорських послів. Канцлер Гійом де Ногаре захопив старенького папу, ув'язнив його і всіляко йому погрожував. Однак римлянам під проводом Орсіні вдалося звільнити Боніфація VIII з французької неволі. Проклявши нападників та їхнього підступного короля, Боніфацій VIII урочисто повернувся до Рима, де, однак, через кілька тижнів, 11 жовтня (за свідченнями деяких хроністів – 12 жовтня) 1303 р., помер. Одні вчені вважають, що це сталося внаслідок пережитих ним хвилювань, а на думку інших – Боніфація VIII отруїли його вороги (Continuatio Sancrucensis III, 1851, p. 733; Villani's Chronicle, 1906, p. 347–350; Annales Senenses a. 1107-1407, 1866, p. 231; Gregorovius, 1897, p. 578–596; Drška, 2004, s. 284; Francouzští králové, 2003, s. 212–213; Лінч, 1994, с. 416). Отже, конфлікт Боніфація VIII з Францією тривав сім років і закінчився для нього трагічно.

Якщо смерть Боніфація VIII звільнила Альбрехта I від зобов'язань перед Апостольською столицею, то на чеських Пршемисловичів тиск Риму не припинився. Адже новим папою було обрано вірного союзника Анжу, колишнього легата в Угорщині Ніколо Бокассіні. Він зійшов на престол під іменем Бенедикта XI (1303-1304). В таких несприятливих умовах Вацлав II став шукати шляхи для примирення з німецьким королем. Наприкінці листопада 1303 р. чеський король відрядив до Відня посольство під проводом Петера

фон Аспельта. Воно мало домовитися з німецьким правителем про мирне врегулювання конфлікту. Проте чеська сторона відхила запропоновані умови, позаяк повважала їх за неприйнятні.

Ймовірно, Альбрехт I Габсбург довідався про дипломатичні перемовини Чехії з Францією та, не виключено, знав і зміст проєкту союзної угоди, а тому не піддавався на поступки і вимагав повної самовіддачі й покорі. Він наполягав, аби Пршемисловичі відмовилися від претензій на угорський трон, не визнавав за ними прав на Польщу, вимагав покинути Егер (нині – м. Хеб у сучасній Чеській Республіці), Верхній Пфальц та Майсен. Крім іншого, Альбрехт нахабно запропонував, щоб Вацлав II на шість років передав йому право на прибутки з кутногорських копалень, або ж виплатив 80000 марок сріблом. Адаже як васал імперії чеський король має сплачувати її правителю десяту частину від цінних металів, яку заборгував (Petra Žitavského kronika Zbraslavská, 1884, p. 88; Zbraslavská kronika. Chronicon aulae regiae, 1976, s. 125; Charvátová, 2007, s. 198; Vaníček, 2002, s. 468–469). Як вважає чеський дослідник Зденек Фіала, такий аргумент був звичайною вигадкою, бо імператори раніше ніколи не отримували будь-яких надходжень з гірничодобувних промислів Пршемисловичів, і Альбрехт тією мерзенною брехнею лише приховував власну жадобу до казкових срібних багатств Кутної Гори, міста, котре на той час сягнуло вершини своєї слави (Fiala, 1975, s. 212–213).

Наприкінці 1303 р. переговори закінчилися нічим. Чеський володар, звичайно, усі претензії німецького правителя відкинув. Тоді вівстав став його залякувати. У травні 1304 р. Альбрехт I Габсбург наклав на династію Пршемисловичів імперське прокляття, що означало позбавлення Вацлава II та його нащадків влади в Чехії. Відтак Альбрехт I став готуватися до війни (Vaníček, 2002, s. 469). Як вважає Катарина Харватова, прокльони на адресу Вацлава II, напевно, були оприлюднені наприкінці червня 1304 р. на імперському з'їзді у Франкфурті-на-Майні (Charvátová, 2007, s. 198). До того ж, Альбрехт I пообіцяв підтримку угорським прихильникам Карла Роберта, вербував воїнів, вів перемовини з німецькими князями, яких переконував у необхідності організації походу проти чеських Вацлавів. З виступом Альбрехта I Габсбурга коаліція, спрямована проти Пршемисловичів, зміцніла. Натомість опора влади Ласло V в Угорщині неухильно послаблювалася. Від юного короля відступилося чимало впливових магнатів. Тож Вацлав II усвідомив, що мусить негайно вирушити на допомогу синові. До такого рішення його підштовхнула домовленість між Габсбургами та Карлом Робертом (Třeštík, 2001, s. 307).

Уже наприкінці травня 1304 р. чисельне й добре озброєне чеське військо вирушило до Угорщини і в червні зайняло м. Естергом. Потім на Ракоському полі, біля Буди, Вацлав II зустрівся зі своїм сином (Continuatio Sancrucensis III, 1851, p. 733; Continuatio Zwetlensis III, 1851, p. 660; Charvátová, 2007, s. 205–206; Šusta, 2001, s. 411–412). Чеський володар пробув в Угорщині майже два місяці. Владу свого сина він намагався підтримати передусім військовими силами та фінансовою допомогою. Перебуваючи в Угорському королівстві, Вацлав II

очікував на битву з Карлом Робертом. Однак та не відбулася, позаяк прибічники династії Анжу не отримали допомоги від Альбрехта I Габсбурга, а тому не наважилися на збройне зіткнення. Тоді Пршемисловичі задля зміцнення становища Ласло V вирішили ще раз провести обряд його коронації. Як відомо, коронація угорських королів, відповідно до усталеної традиції, відбувалася в Секешфегерварі. Однак на той час місто перебувало в руках анжуйців, тож урочиста коронаційна церемонія відбулася в Буді, в костелі Діви Марії. Юній Пршемислович знову постав перед вівтарем у плащі св. Іштвана зі всіма відповідними регаліями. Та навіть після цього його влада, як не дивно, тільки послаблювалася (Continuatio Zwetlensis III, 1851, p. 660; Charvátová, 2007, s. 206; Šusta, 2001, s. 412).

Здійснюючи похід в Угорщину, чеський король, звичайно, прагнув зберегти всі володіння, що було марною справою. Намагання відстояти для Ласло V корону св. Іштвана зазнало краху і в серпні 1304 р. правитель Чехії та Польщі забрав юного нащадка додому. Із собою Пршемисловичі взяли також угорські королівські регалії. А для певності захопили в заручники й частину угорських магнатів. Управління країною Вацлав II довірив Яношу Кесегі (Petra Žitavského kronika Zbraslavská, 1884, p. 85; Zbraslavská kronika. Chronicon aulae regiae, 1976, s. 123; Hádek, 2006, s. 118; Charvátová, 2007, s. 206–207; Šusta, 2001, s. 413). В результаті, чеська влада в Угорщині самоліквідувалася.

Значно важливішим з огляду на ситуацію було те, чим закінчиться збройне зіткнення Вацлава II з Альбрехтом Габсбургом. Останній, через фінансову неспроможність та труднощі з організацією війська, вступив у володіння Вацлава II аж наприкінці вересня 1304 р. й розташувався в околиці Чеських Будейовиць. Там до Альбрехта I Габсбурга приєдналися загоони його сина, австрійського герцога Рудольфа, та допоміжні угорські підрозділи. Упродовж трьох днів ці війська грабували південну й центральну Чехію, очікуючи на вирішальну битву, якою німецький король прагнув переможно завершити свій похід. Та Вацлав II розгадав намір нападника й обрав тактику так званої «маневреної війни». Тоді Альбрехт I Габсбург вирушив на Кутну Гору, срібні копальні якої не без підстав вважав ключем до оволодіння Чехією (Annales Colmarienses maiores, p. 231; Petra Žitavského kronika Zbraslavská, 1884, p. 88–89; Zbraslavská kronika. Chronicon aulae regiae, 1976, s. 125–126; Ліхтей, 2023, с. 173).

Військо німецького короля підійшло до Кутної Гори 18 жовтня 1304 р. і взяло місто в облогу. І хоча укріплення довкруг Кутної Гори було зведено нашвидкуруч, Альбрехт I Габсбург так і не зміг її захопити. У Кутній Горі було розміщено залого, яка успішно боронила місто. Як відзначає Петер Житавський, рудокопи випустили до Малешовського потоку отруйний срібний шлак і в стані німецького рицарства, котре брало звідси воду, спалахнула епідемія дезинтерії (Petra Žitavského kronika Zbraslavská, 1884, p. 89; Zbraslavská kronika. Chronicon aulae regiae, 1976, s. 126). Коли ж 22 жовтня до Кутної Гори підійшло основне чеське військо, ворог уже зняв облогу, щоб підготуватися

до вирішальної битви. Але Вацлав II вирішив знову зачекати. Чеський король та більшість його радників схилилися до думки, що, з огляду на наближення зими, Альбрехт I не зможе затягувати похід надовго, а тому не слід ризикувати і проводити вирішальну битву. Невдовзі вояки німецького короля стали полишати свої позиції. Багато з них загинуло від голоду, хвороб, холоду та безпосередньо під час збройних сутичок із чеськими загонами. Тож Альбрехтові I Габсбургові довелося відступити (Ліхтей, 2023, с. 173–174).

Похід проти Чеського королівства, що так довго готувався і на який покладалися великі сподівання, закінчився поразкою. Навіть ті з тогочасних хроністів, які найбільше прославляли Альбрехта і найгучніше глузували з боязливості чеського короля, погоджувалися, що з потужної збройної виправи власне повернулися жалюгідні рештки. Чи не єдиним «успіхом» німецького короля стало страшне спустошення деяких чеських територій.

Однак боротьба між німецьким правителем Альбрехтом I Габсбургом та чеським і польським королем Вацлавом II тривала й надалі. На початку липня 1304 р. в Перуджі помер папа Бенедикт XI, який шукав шляхи до примирення з Філіппом IV Красивим, і знову спалахнула багатомісячна запекла боротьба за престол св. Петра між французькою стороною та послідовниками Боніфація VIII, які прагнули до відплати за злочин, вчинений в Ананьї. Французький король був змушений зважати на те, що папою може стати хтось із його ворогів, який відновить союз із Альбрехтом I Габсбургом, спрямований проти нього. А поки Альбрехт I Габсбург загрузнув у Чеському королівстві, то Філіпп IV Красивий ловив момент, аби поширити свою владу в імперських землях Лотарингії та навіть замірявся на Верден. Настала слушна нагода для відродження ідеї чесько-французької угоди, і в Празі це, очевидно, відразу усвідомили. Якраз тоді, коли Альбрехт брав в облогу Кутну Гору, з Чехії до Франції інкогніто вирушив канцлер Петер фон Аспельт, аби домовитися про укладення нового антигабсбурзького союзу з Філіппом IV Красивим (Gregorovius, 1897, p. 598–606; Šusta, 2001, s. 437–438).

Та й на цей раз щастя відвернулося від чеської місії. Хоча Петер фон Аспельт пробирався лише кружними шляхами, вороги уважно стежили за кожним його кроком, позаяк добре знали, що Базельський єпископ схильний до будь-яких несподіваних учинків. У Швабії чеського канцлера схопили габсбурзькі графи-васали – фон Зарганс та Вільгельм фон Мондфорт. Від нього було відібрано грамоти Вацлава II для французького короля Філіппа IV Красивого, в яких чеський король намагався воскресити ідею спільної боротьби проти Альбрехта I Габсбурга. Незважаючи на те, що Петер фон Аспельт був церковним прелатом та імперським князем, Габсбурги кинули його за ґрати. За життя Вацлава II він так і не зумів повернутися до Чехії. Найвідданіший Вацлавів радник Петер фон Аспельт провів в ув'язненні кілька місяців, звідки був звільнений аж улітку 1305 р. після виплати викупу у сумі 8 тисяч марок срібла (Annales Colmarienses maiores, 1861, p. 230; Šusta, 2001, s. 438; Charvátová, 2007, s. 211; Hádek, 2006, s. 120; Krieger, 2003, s. 94). На

той час Вацлава II вже не було в живих: він зляг із тяжкою формою туберкульозу і 21 червня 1305 р. помер (Charvátová, 2007, s. 217).

Висновки. В особі французького монарха Вацлава II сподівався знайти надійного союзника, який зміг би надати йому допомогу у протистоянні з папою Боніфацієм VIII та німецьким королем Альбрехтом I Габсбургом. Однак усі намагання Вацлава II зблизитися з Філіппом IV Красивим не увінчалися успіхом. Причину невдачі слід шукати в тому, що Філіпп IV Красивий зумів розправитися з папою власними силами, а боротьбу проти Альбрехта I Габсбурга не вважав пріоритетною. Хоча відносини між німецьким і французьким королями й стали прохолодними, остаточної межі, однак, перейдено не було. На позицію Філіппа IV Красивого могли вплинути і родинні стосунки Капетингів із представниками неаполітанської гілки династії Анжу, кандидат від якої претендував на угорський трон. Так чи інакше, але місія до Філіппа IV Красивого залишилася незавершеною, союзу між Чеським королівством і Францією, якого так прагнув Вацлав II, укладено не було.

Список використаних джерел і літератури:

- Бедуел, Г.** (2000). *Історія церкви: пер. з франц.* (Г. Григорович). Львів: Свічачо, 296 с.
- Лінч Джозеф, Г.** (1994). *Середньовічна церква. Коротка історія: пер. з англ.* (В. Шовкун). Київ: Основи, 492 с.
- Ліхтей, І.** (2010). Проект союзної угоди між чеським королем Вацлавом II та французьким монархом Філіппом IV Красивим. *Історичні студії: зб. наук. пр. з проблем давньої і середньовічної історії та етнології*, (3), 44–61.
- Ліхтей, І.** (2023). Вторгнення німецького короля Альбрехта I Габсбурга у чеські землі восени 1304 року та його наслідки. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки*, (34, № 2), 169–176.
- Annales Colmarienses maiores. (MDCCCLXI). Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum, (XVII). Hannoverae: Impensis bibliopolii Hahniani, 202–231.*
- Annales Senenses a.1107 – 1407. (MDCCCLXVI). Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum, (XVIII). Hannoverae: Impensis bibliopolii avlici Hahniani, 225–235.*
- Codex juris Bohemici. (1867). Praeae: I.L. Kober, T. 1. Aetatem Přemyslidarum continens / Opera Hermenegildi Jireček, 447 p.*
- Continuatio Sancrucensis III. a. 1302–1310. (MDCCCLI). Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum, (IX). Hannoverae: Impensis bibliopolii avlici Hahniani, 732–735.*
- Continuatio Zwetlensis III. a. 1241–1329. (MDCCCLI). Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum, (IX). Hannoverae: Impensis bibliopolii avlici Hahniani, 654–669.*
- Continuatio Weichardi de Polhaim a.1280 – 1307. (MDCCCLI). Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum, (IX). Hannoverae: Impensis bibliopolii avlici Hahniani, 810–818.*
- Deutsche Chroniken und andere Geschichtsbücher des Mittelalters. Ottokars Österreichische Reimchronik, (V, II). (1893). Hannover: Hahnsche Buchhandlung, 722–1439.*
- Drška, V., Picková, D.** (2004). *Dějiny středověké Evropy*. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml, 368 s.
- Dvořáčková-Malá, D.** (2006). Petr z Aspelu mezi Přemyslenci a Lucemburky. *Ve znamení zemí Koruny české. Sborník k šedesátým narozeninám prof. PhDr. Lenky Bobkové, CSc.* Praha: Casablanca, 27–34.

- Fiala, Z.** (1975). *Přemyslovské čechy. český stat a společnost v letech 995–1310*. Vyd. 2, dopl. Praha: Nakladatelství Svoboda, 245 s.
- Francouzští králové v období středověku: od Oda ke Karlu VIII. (888-1498)*. Uspořádali J. Ehlers, H. Müller, B. Schneidmüller; [z německého originálu přeložili M. Churaň a J. Ohlídal]. Praha: Argo, 420 s.
- Gregorovius, F.** (1897). *History of the City of Rome in the Middle Ages* / translated from the fourth German edition by Annie Hamilton (Vol. V, Part. II). London, 696 p.
- Hádek, C.** (2006). *Konec Přemyslovců v Čechách*. Praha: Akropolis, 208 s.
- Charvátová, K.** (2007). *Václav II. Král český a polský*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 352 s.
- Jan, L.** (2015). *Václav II. Král na stříbrném trůnu 1283-1305*. Praha: Argo, 740 s.
- Jäger, O.** (1887). *Weltgeschichte in vier Bänden*. Band II, Geschichte des Mittelalters Bielefeld. Leipzig, Velhagen & Klasing, 620 s.
- Krieger, K.-F.** (2003). *Habsburkové ve středověku. Od Rudolfa I. (1218-1291) do Fridricha III. (1415-1493)*. Praha: Nakladatelství Argo, 256 s.
- Malá-Dvořáčková, D.** (2005). Braniboři v Čechách a zajetí Václava II. (Česko-braniborské vztahy ve 13. století). *Korunní země v dějinách českého státu II. Společné a rozdílné. Česká koruna v životě a vědomí jejích obyvatel ve 14-16. století*. Sborník příspěvků přednesených na kolokviu pořádaném ve dnech 12. a 13. května 2004 v Praze. Praha, 129–158.
- Maráz, K.** (2007). *Václav III. (1289-1306). Poslední Přemyslovec na českém trůně*. České Budějovice: Veduta, 162 s.
- Perniš, J.** (2004). *Svatoštetfanská koruna na dražbě ambicí. Anjouovci v zápase dynastií o dědičstvo Arpádovců (1290-1310)*. Martin: Vydavateľstvo Matice slovenskej, 96 s.
- Petra Žitavského kronika Zbraslavská. (1884). *Fontes rerum Bohemicarum*, (IV) Prameny dějin českých, vydávané z nadání Palackého péčí «Spolku historického v Praze», pořádáním Josefa Emlera. Praha: Nákladem nadání Františka Palackého, 3–337.
- Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae (II)*. (1882). Praha: Tiskárna Grégerianis, 1488 p.
- Segeš, V.** Keď vykvitla anjouovská Ialia (Karol I, Václav, Oto). (2003). *Kniha kráľov. Panovníci v dejinách Slovenska a slovákov*. Druhé, doplnené vydanie. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo–Mladé letá, 2003, 133–140.
- Špirko, J.** (1943). *Cirkevne dejiny: s osobitným zretelom na vývin cirkevných dejín Slovenska*. Sväzok II. Turčianský Sv. Martin: Neografia, 540 s.
- Šusta, J.** (2001). *Dvě knihy českých dějin. Reprint druhého vydání 1926*. Kniha první. Poslední Přemyslovci a jejich dědictví 1300-1308. Praha: Nakladatelství Argo, 540 s.
- Třeštík, D., Čechura, J. & Pechar, V.** (2001). *Králové a knížata zemí Koruny české*. Praha: Nakladatelství Rybka Publishers, 416 s.
- Vaniček, V.** (2002). *Velké dějiny zemi Koruny české, (III)*. Praha-Litomyšl: Nakladatelství Paseka, 760 s.
- Villani's Chronicle: Being Selections From the First Nine Books of the Croniche Fiorentine*. (1906). London: Archibald Constable & Co, 524 p.
- Zbraslavská kronika. Chronicon aulae regiae*. (1976). 2. opravené vydání. Praha: Svoboda, 598 s.
- Žemlička, J.** (2020). *Konec Přemyslovců: skladba a fungování jejich pozdní monarchie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 722 s.

References:

Beduel, G. (2000). *Istoriia tserkvy* [History of the church]: *per. z frants.* (H. Hryhorovych). Lviv: Svichado, 296 s. [in Ukrainian].

Linch Dzhozef, H. (1994). *Serednovichna tserkva. Korotka istoriia* [Medieval church. A short story]: *per. z anhl.* (V. Shovkun). Kyiv: Osnovy, 492 s. [in Ukrainian].

Likhte, I. (2010). Proekt soiuзни urody mizh cheskyim korolem Vatslavom II ta frantsuzkyim monarkhom Filippom IV Krasyvym [Draft alliance agreement between the Czech king Václav II and the French monarch Philip IV the Fair]. *Istorychni studii*: zb. nauk. pr. z problem davnoi i serednovichnoi istorii ta etnolohii, (3), 44–61. [in Ukrainian].

Likhte, I. (2023). Vtorhnennia nimetskoho korolia Albrekhta I Habsburha u cheski zemli voseny 1304 roku ta yoho naslidky [The invasion of the German king Albrecht I of Habsburg into the Czech lands in the fall of 1304 and its consequences]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: Istorychni nauky*, (34, 2), 169–176. [in Ukrainian].

Annales Colmarienses maiores. (MDCCCLXI). *Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum*, (XVII). Hannoverae: Impensis bibliopolii Hahniani, 202–231. [in Latin].

Annales Senenses a.1107 – 1407. (MDCCCLXVI). *Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum*, (XVIII). Hannoverae: Impensis bibliopolii avlici Hahniani, 225–235. [in Latin].

Codex juris Bohemici. (1867). Pragae: I.L. Kober, T. 1. Aetatem Přemyslidarum continens / Opera Hermenegildi Jireček, 447 p. [in Latin].

Continuatio Sancrucensis III. a. 1302–1310. (MDCCCLI). *Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum*, (IX). Hannoverae: Impensis bibliopolii avlici Hahniani, 732–735. [in Latin].

Continuatio Zwetlensis III. a. 1241–1329. (MDCCCLI). *Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum*, (IX). Hannoverae: Impensis bibliopolii avlici Hahniani, 654–669. [in Latin].

Continuatio Weichardi de Polhaim a.1280 – 1307. (MDCCCLI). *Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum*, (IX). Hannoverae: Impensis bibliopolii avlici Hahniani, 810–818. [in Latin].

Deutsche Chroniken und andere Geschichtsbücher des Mittelalters. Ottokars Österreichische Reimchronik (V, II). (1893). Hannover: Hahnsche Buchhandlung, 722–1439. [in German].

Drška, V., Picková, D. (2004). *Dějiny středověké Evropy*. Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml, 368 s. [in Czech].

Dvořáčková-Malá, D. (2006). Petr z Aspeltu mezi Přemyslenci a Lucemburky. *Ve znamení zemi Koruny české*. Sborník k šedesátým narozeninám prof. PhDr. Lenky Bobkové, CSc. Praha: Casablanca, 27–34. [in Czech].

Fiala, Z. (1975). *Přemyslovské čechy. český stat a společnost v letech 995–1310*. Vyd. 2, dopl. Praha: Nakladatelství Svoboda, 245 s. [in Czech].

Francouzští králové v období středověku: od Oda ke Karlu VIII. (888-1498). Uspořádali J. Ehlers, H. Müller, B. Schneidmüller; [z německého originálu přeložili M. Churaň a J. Ohlidal]. Praha: Argo, 420 s. [in Czech].

Gregorovius, F. (1897). *History of the City of Rome in the Middle Ages* / translated from the fourth German edition by Annie Hamilton (Vol. V, Part. II). London, 696 p. [in English].

Hádek, C. (2006). *Konec Přemyslůvů v Čechách*. Praha: Akropolis, 208 s. [in Czech].

Charvátová, K. (2007). *Václav II. Král český a polský*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 352 s. [in Czech].

- Jan, L.** (2015). *Václav II. Král na stříbrném trůnu 1283-1305*. Praha: Argo, 740 s. [in Czech].
- Jäger, O.** (1887). *Weltgeschichte in vier Bänden*. Band II, Geschichte des Mittelalters Bielefeld, Leipzig, Velhagen & Klasing, 620 s. [in German].
- Krieger, K.-F.** (2003). *Habsburkové ve středověku. Od Rudolfa I. (1218-1291) do Fridricha III. (1415-1493)*. Praha: Nakladatelství Argo, 256 s. [in Czech].
- Malá-Dvořáčková, D.** (2005). Braniboři v Čechách a zjetí Václava II. (Česko-braniborské vztahy ve 13 století). *Korunní země v dějinách českého státu II. Společné a rozdílné. Česká koruna v životě a vědomí jejích obyvatel ve 14-16. století*. Sborník příspěvků přednesených na kolokviu pořádaném ve dnech 12. a 13. května 2004 v Praze. Praha, 129–158. [in Czech].
- Maráz, K.** (2007). *Václav III. (1289-1306). Poslední Přemyslovec na českém trůně*. České Budějovice: Veduta, 162 s. [in Czech].
- Perniš, J.** (2004). *Svatošťefánská koruna na dražbě ambicíí. Anjouovci v zápase dynastií o dědictvo Arpádovců (1290-1310)*. Martin: Vydavatelstvo Matice slovenskej, 96 s. [in Slovakian].
- Petra Žitavského kronika Zbraslavská. (1884). *Fontes rerum Bohemicarum*, (IV) Prameny dějin českých, vydávané z nadání Palackého péčí «Spolku historického v Praze», pořádáním Josefa Emlera. Praha: Nákladem nadání Františka Palackého, 3–337. [in Latin].
- Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*, (II). (1882). Praha: Tiskárna Grégerianis, 1488 p. [in Latin].
- Segeš, V.** Keď vykvitla anjouovská Ialia (Karol I, Václav, Oto). (2003). *Kniha kráľov. Panovníci v dejinách Slovenska a slovákov*. Druhé, doplnené vydanie. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo–Mladé letá, 2003, 133–140. [in Slovakian].
- Špirko, J.** (1943). *Cirkevne dejiny: s osobitným zreteľom na vývin cirkevných dejín Slovenska*. Sväzok II. Turčianský Sv. Martin: Neografia, 540 s. [in Slovakian].
- Šusta, J.** (2001). *Dvě knihy českých dějin. Reprint druhého vydání 1926. Kniha první. Poslední Přemyslovci a jejich dědictví 1300-1308*. Praha: Nakladatelství Argo, 540 s. [in Czech].
- Trešník, D., Čechura, J. & Pechar, V.** (2001). *Králové a knížata zemí Koruny České*. Praha: Nakladatelství Rybka Publishers, 416 s. [in Czech].
- Vaniček, V.** (2002). *Velké dějiny zemí Koruny české*, (III). Praha-Litomyšl: Nakladatelství Paseka, 760 s. [in Czech].
- Villani's Chronicle: Being Selections From the First Nine Books of the Croniche Fiorentine*. (1906). London: Archibald Constable & Co, 524 p. [in English].
- Zbraslavská kronika. Chronicon aulae regiae*. (1976). 2. opravené vydání. Praha: Svoboda, 598 s. [in Czech].
- Žemlička, J.** (2020). *Konec Přemyslovců: skladba a fungování jejich pozdní monarchie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 722 s. [in Czech].

Отримано: 07.09.2023